

Το θαλάσσιο μέτωπο της Καλαμαριάς: Αναδεικνύοντας
πολλαπλά επίπεδα ανάγνωσης του χώρου
**Kalamaria's waterfront: Revealing numerous levels
of deciphering space**

Περίληψη

Η εισήγηση πραγματεύεται τη σχέση ανάμεσα στον αστικό χώρο και το φυσικό περιβάλλον και ανάμεσα στον ιδιωτικό και το δημόσιο χώρο σε παραθαλάσσιες αστικές περιοχές. Η εγκατάλειψη και μη ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων του φυσικού περιβάλλοντος, τα προβλήματα προσβασιμότητας και ασυνέχειας στο παραλιακό μέτωπο, η αδυναμία διαλόγου με τις ιστορικές μνήμες του τόπου αλλά και τα αντικρουόμενα συμφέροντα των φορέων διαχείρισης καθιστούν προβληματική τη σχέση του αστικού ιστού με τις παράκτιες ζώνες κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα. Στο κείμενο περιγράφεται η σχέση της ελληνικής πόλης με τη θάλασσα, καθώς επισημαίνονται και τα οφέλη που μπορεί να έχει η σχέση αυτή σε ένα πλαίσιο αναβάθμισης των παράκτιων ζωνών. Η υποδειγματική αναφορά γίνεται στο θαλάσσιο μέτωπο Αρετσούς – Ν. Κρήνης στην Καλαμαριά, που από τη μία διαθέτει ιδιαίτερες ποιότητες φυσικού τοπίου και από την άλλη βρίσκεται εδώ και πολλές δεκαετίες στο επίκεντρο ιδιωτικών συμφερόντων και δημόσιων διεκδικήσεων. Μέσα από το παράδειγμα αυτό, η εισήγηση προσπαθεί να διατυπώσει την ανεπάρκεια συντονισμού για την παραγωγή σαφούς πολεοδομικού προσανατολισμού αλλά και την παρερμηνεία της έννοιας της «αξιοποίησης» του δημόσιου χώρου ως «κεφαλαιοποίησης». Τέλος, αποσκοπεί στην ανάδειξη πολλαπλών επιπέδων ανάγνωσης του χώρου ως πλαίσιο παρέμβασης και αφετηρία σχεδιασμού.

Abstract

The unregulated and unauthorised development of the Greek cities has significant impact on their viability and protection of the public space and natural environment. Phenomena like high urban densities in central urban areas, the infringement of public land and the lack of green influence in a negative manner the life quality of the residents (photo 1). The article suggests how the relation between the urban area in its natural environment as well as the relation between public and private property materialize in the coastal urban areas. Emphasis is given to the Greek land where the connection between the city and the waterfront is described as the sea plays a very important role in the city's identity (photo 2). Additionally the benefits of this relationship are pointed out in the context of upgrading the coastal areas. Considering them as empty space in contrast to the saturated urban web, natural scenery can be rendered when developing new public areas. Meanwhile the areas where the urban web meets the waterfront can become the most interesting points of layout and design. Thus, these areas can become the territorial spots where urban interventions and innovations can be applied in order to upgrade the quality of urban site by focusing on the traditional connection between the sea and the core of Greek city life. The landscape, however, has been deserted or private illegal constructions have appeared or was even used for commercial purposes thus making its use by the urban areas problematic. This case study concerns the Aretsou – Nea Krini waterfront in Kalamaria (photo 3). This landscape unlike the rest of the coastal area of Thessaloniki retains its pine vegetation and its sandy beaches (photo 4). The fragmentation of property, the illegal building, the private interventions have degraded this area showing signs of abandonment (photo 5). This abandonment is because of the property status, scattered interventions, attempts for financial benefits against the public space. Throughout its history, conflicts between private and public interests have taken place. Using the example of Kalamaria, this study tries to show the failure of coordination for the production of a clear urban orientation as well as the misconception of the word "development" of public property for "capitalization". Finally, it aims at giving various readings of the landscape (natural environment, free access and use, historical memory, point of confrontation) as a starting point of intervention and design.

Η ανεξέλεγκτη και άναρχη ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων έχει σημαντικές επιπτώσεις στη βιωσιμότητά τους, στη διαφύλαξη του δημόσιου χώρου και στο φυσικό περιβάλλον. Φαινόμενο όπως οι υψηλές πολεοδομικές πυκνότητες σε συνδυασμό με την καταπάτηση των κοινόχρηστων χώρων και την έλλειψη πρασίνου συναντώνται σε μεγάλο βαθμό με αρνητικές συνέπειες στην ποιότητα ζωής των κατοίκων. Στο πλαίσιο της αναβάθμισης του αστικού χώρου και της αναστολής του φαινομένου της αστικής διάχυσης, προμηνύονται ολοένα και περισσότερο αστικές παρεμβάσεις, σε μορφή αναπλάσεων, που είτε στοχεύουν στην ανεύρεση και αξιοποίηση του δημόσιου χώρου, είτε στην ανάδειξη και ενίσχυση του φυσικού περιβάλλοντος στις ελληνικές πόλεις. Γίναμε λοιπόν θεατές συμβολικών κατεδαφίσεων με στόχο την ανεύρεση ελεύθερου κοινόχρηστου χώρου, που όταν όμως αποτελούν αποσπασματικές παρεμβάσεις χωρίς σαφή πολεοδομικό σχέδιασμα και προσανατολισμό μπορεί να αποβούν αποτυχεματικές. Από την άλλη, τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μία έντονη περιβαλλοντική προσέγγιση, είτε στα ρυθμιστικά σχέδια των πόλεων είτε στους διαγωνισμούς αστικών αναπλάσεων. Συχνά όμως το πράσινο αντιμετωπίζεται ως υπόλειμμα, ως απρο-

διόριστο «πράσινο» που συμπληρώνει τους αδόμητους χώρους όπως στη Διπλή Ανάπλαση του Ελαιώνα. Άλλα παραδείγματα, όπως η επικείμενη μετροπολιτική πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού σε μητροπολιτικό πάρκο, αναδεικνύουν την αδυναμία παραγωγής ενισίων αστικών πολιτικών λόγω της διοικητικής πολυδιάσπασης του χώρου, αλλά και την εξαγωγή οικονομικού οφέλους εις βάρος του δημόσιου συμφέροντος.

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στην ανάλυση αστικών παραθαλάσσιων μετώπων στον ελλαδικό χώρο, όπου διαπιστώνονται σημαντικά προβλήματα διαλόγου μεταξύ πόλης και θάλασσας. Μέσα από το παράδειγμα του θαλάσσιου μετώπου Καλαμαριάς και πιο συγκεκριμένα Αρετσούς – Ν. Κρήνης, το οποίο βρέθηκε στο επίκεντρο ιδιωτικών συμφερόντων και δημόσιων διεκδικήσεων, η εισήγηση προσπαθεί να διατυπώσει την ανεπάρκεια συντονισμού για την παραγωγή σαφούς πολεοδομικού προσανατολισμού αλλά και την παρερμηνεία της έννοιας της «αξιοποίησης» του δημόσιου χώρου ως «κεφαλαιοποίησης». Επιπλέον, αποσκοπεί στην ανάδειξη πολλαπλών επιπέδων ανάγνωσης του χώρου ως πλαίσιο παρέμβασης και αφετηρίας σχεδιασμού.

1

2

3

- 1 Η πόλη της Καβάλας.
Πηγή: www.panoramio.com.
Port city of Kavala.
Source: www.panoramio.com.
- 2 Χάρτης παραλιακού μετώπου Καλαμαριάς.
Πηγή: ίδια επεξεργασία.
Plan of Kalamaria's waterfront.
Source: self process.
- 3 Αρετσού, 1934. Πηγή: Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού.
Aretsou, 1934. Source: Historical Archive of Hellenic Refugees.
- 4 Νέα Κρήνη: πευκόδης βλάστηση και αμμόδεις παραλίες. Πηγή: προσωπικό αρχείο.
Nea Kriini: pine trees and natural beach.
Source: personal archive.
- 5 Αυθαίρετες προεκτάσεις κατασκευών.
Πηγή: προσωπικό αρχείο.
Illegally extended constructions.
Source: personal archive.
- 6 Προτεινόμενες χρήσεις των ΕΤΑ για την παραλιακή ζώνη Καλαμαριάς. Πηγή: ίδια επεξεργασία.
Land use by ETA master plan for Kalamaria's waterfront. Source: self process.

1. Παραθαλάσσια μέτωπα στην Ελλάδα

1.1 Η σημασία των παραθαλάσσιων μετώπων στις ελληνικές πόλεις – Ο ρόλος του νερού στο αστικό τοπίο

Η μορφή της πόλης επηρεάζεται σημαντικά από το εκάστοτε αστικό φυσικό τοπίο, προσδίδοντάς της συγκεκριμένη ταυτότητα. Το θαλάσσιο φυσικό στοιχείο έχει έντονη παρουσία σε πολλές ελληνικές πόλεις και σε μικρότερους οικισμούς. Οι παραθαλάσσιες πόλεις της χώρας (Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο, Βόλος, Καβάλα, κ.ά.) αναπτύχθηκαν λόγω της γειννιάσής τους με τη θάλασσα και διαμόρφωσαν μια ιδιαίτερη φυσιογνωμία χάρη σ' αυτήν (εικ. 1). Ο αστικός ιστός διαχρονικά μορφώθηκε και εξελίχθηκε σε σχέση με το θαλάσσιο στοιχείο, είτε εντάσσοντάς το στο σύνολο της μορφής της πόλης είτε απομακρύνοντάς το ως ξένο, ανεπιθύμητο στοιχείο.

Το νερό και η θάλασσα, το κύριο στοιχεία αυτών των παράκτιων περιοχών, μπορούν να προσφέρουν χαρακτηριστικό υψηλής ποιότητας αστικού τοπίου.¹ Επιπλέον η αντιμετώπισή τους ως κενού χώρου, σε αντίθεση με τον κορεσμένο αστικό χώρο, τα καθιστά φυσικά σκηνικά στη δημιουργία νέου δημόσιου χώρου. Τέλος, ο ενδιαμέσος χώρος συνάντησης του αστικού ιστού με τη θάλασσα, ο μεταβατικός χώρος δηλαδή, αποτελεί από τα πιο ενδιαφέροντα σημεία σχεδιασμού και διαμόρφωσης.

Τα προηγούμενα χρόνια ο σχεδιασμός ως εργαλείο παρέμβασης για την προστασία ή την ένταξη του φυσικού στοιχείου της θάλασσας στον αστικό ιστό ήταν αρκετά περιορισμένος έως ανύπαρκτος. Η εγκατάλειψη του τοπίου, οι ιδιωτικές αυθαίρετες παρεμβάσεις, η εμπόρευματοποίηση του χώρου καθιστά μέχρι σήμερα προβληματική τη σχέση του αστικού ιστού με το στοιχείο του νερού και τις παράκτιες ζώνες κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα.

1.2 Οφέλη αναπλάσεων αστικών θαλάσσιων μετώπων

Η απομάκρυνση του ανθρώπου και του αστικού ιστού από τη θάλασσα και γενικότερα από το φυσικό στοιχείο οδήγησε στην ανάγκη για ερμηνεία αυτών των «ειδικών» περιοχών και τον επανασχεδιασμό τους. Τα τελευταία χρόνια πλήθος διαγωνισμών στην Ελλάδα έχουν ως θέμα αναπλάσεις αστικών θαλάσσιων

μετώπων. Οι αναπλάσεις αυτές είναι πρόσφορες λόγω πληθώρας κατάλληλων χαρακτηριστικών. Στα μεγάλα αστικά κέντρα μπορούν να συμβάλλουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους αποτελώντας χωρικό πεδίο εφαρμογής μεγάλων πολεοδομικών παρεμβάσεων και καινοτομιών.

Οι αναπλάσεις των αστικών θαλάσσιων μετώπων αφορούν συνήθως δημόσιους χώρους μεγάλης έκτασης προς αξιοποίηση σε αντίθεση με τον πυκνοδομημένο αστικό ιστό. Στις εκτάσεις αυτές μπορεί να ασκηθεί πρωτοποριακός αστικός σχεδιασμός με έμφαση στο φυσικό στοιχείο και τη δημιουργία δημόσιων, ελεύθερων χώρων. Οι αποξινωμένες χρηστικά παλιές εγκαταστάσεις, που εντοπίζονται κυρίως σε χώρους λιμανιών μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως υπάρχων υλικό στη δημιουργία ενός νέου χώρου. Ο σχεδιασμός των αστικών θαλάσσιων μετώπων τελικά αποτελεί πρόκληση για την αναβάθμιση της ποιότητας του αστικού χώρου ισχυροποιώντας την παραδοσιακή σχέση ανάμεσα στη θάλασσα και τον πυρήνα της ελληνικής πόλης.²

1.3 Προβλήματα αστικών παραθαλάσσιων μετώπων στον ελλαδικό χώρο

Η έντονη παρέμβαση του ανθρώπου στον παράκτιο φυσικό χώρο έχει προκαλέσει πολλαπλές αλλοιώσεις στη μορφολογία και τη λειτουργία του. Αυτές εντοπίζονται συνοπτικά στα παρακάτω προβλήματα:

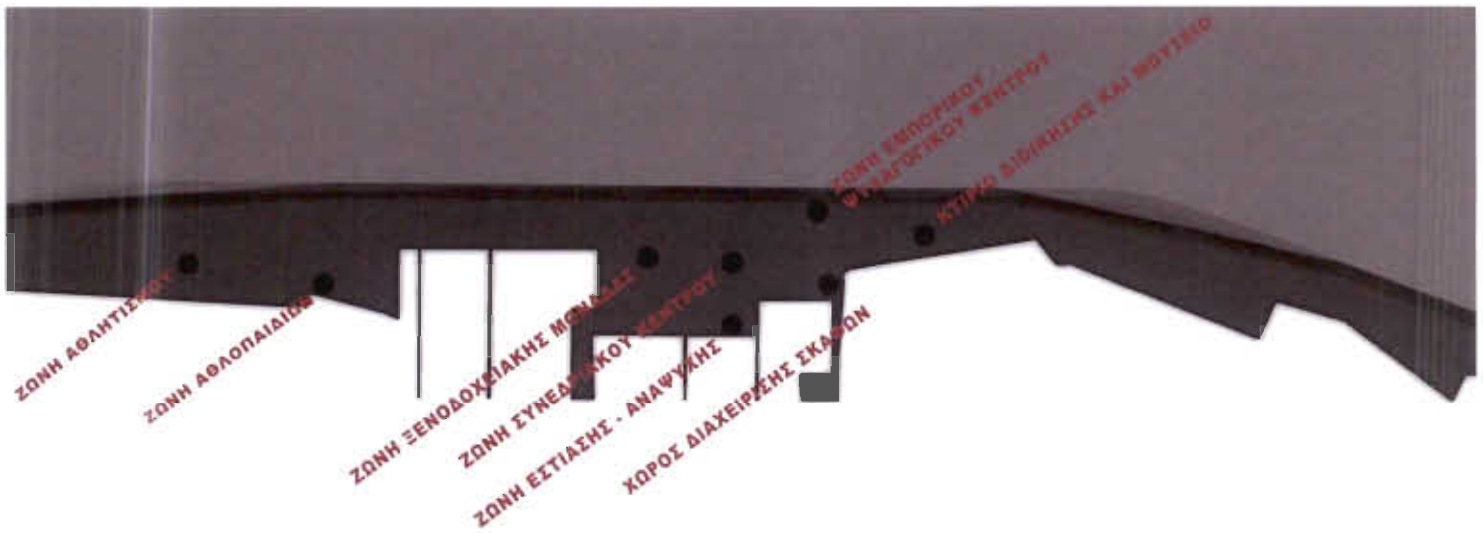
- συνεχής εξόλιψη του ελεύθερου χώρου των παραθαλάσσιων ζωνών λόγω νέων υποδομών, είτε τοπικού είτε υπερτοπικού χαρακτήρα, δημιουργώντας συχνά σκλήσεις και υποβαθμίζοντας το φυσικό χώρο,
- αδυναμία πρόσβασης στην παραθαλάσσια ζώνη λόγω της συνήθους ύπαρξης κύριου οδικού άξονα κατά μήκος της παραλίας με έντονο κυκλοφοριακό φόρτο και ανυπαρξίας αποτελεσματικών κατακόρυφων συνδέσεων με τον αστικό ιστό,
- κατακερματισμός του δημόσιου παράκτιου χώρου λόγω ιδιωτικών συμφερόντων και δημιουργία ιδιωτικών χώρων, απροσπέλαστων από τον πεζό στη συνολική ελεύθερη έκταση,
- ανυπαρξία οργανωμένου σχεδιασμού του χώρου με ιδιαίτερες ποιότητες, με πολλές, εναλλακτικές προσφερόμενες υπηρεσίες αναψυχής στοχεύοντας στην ευρύτερη κοινωνική συμμετοχή και

4

5

6

- απαξίωση της σημαντικότερης «χρήσης» της θαλάσσιων μετώπων, αυτής της επαφής και της πρόσβασης του ανθρώπου στη θάλασσα.

2. Το παραλιακό μέτωπο της Καλαμαριάς

Το παραλιακό μέτωπο της Καλαμαριάς αποτελεί ένα από τα πιο αξιόλογα τμήματα του παράκτιου χώρου της Θεσσαλονίκης με ιδιαίτερες ποιότητες φυσικού τοπίου (εικ. 2). Παύσιμα, φαινόμενα όπως ο κατακερματισμός της ιδιοκτησίας, η αυθαίρετη δόμηση και οι αποσπασματικές παρεμβάσεις οδηγούν σε εμφανείς συνθήκες εγκατάλειψης και υποβάθμισης.

2.1 Χαρακτηριστικά της περιοχής

Η Καλαμαριά αποτέλεσε προσφυγικό οικισμό από τις αρχές του 20ού αι. και η οικοδομική έξαρση που ακολούθησε τα επόμενα χρόνια είχε ως συνέπεια έναν πυκνό πολεοδομικό ιστό. Η παραλιακή της ζώνη συνδέθηκε από νωρίς με χρήσεις αναψυχής μετατρέποντάς την σε τουριστικό πόλο έλξης (εικ. 3). Το θαλάσσιο μέτωπο της Καλαμαριάς διαφέρει από την υπόλοιπη ακτογραμμή της Θεσσαλονίκης ως προς τον τρόπο που το νερό συναντάει την πόλη, τις χρήσεις και τη μορφολογία.³ Είναι μια περιοχή με έντονο το φυσικό στοιχείο όπου διατηρούνται η πευκώδης βλάστηση και οι αμμώδεις παραλίες. Τμήμα από τα πρηνή της παραλίας έχει χαρακτηριστεί ως δασική έκταση ενώ η παραλιακή ζώνη ως χώρος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και ιστορικής μνήμης (εικ. 4).

Η περιοχή μελέτης εντοπίζεται στην παραθαλάσσια έκταση από τη Νέα Κρήνη μέχρι την Αρετσού. Σήμερα οι χρήσεις αναψυχής εκτείνονται στον παραλιακό άξονα της οδού Πλαστήρα, έναν από τους μεγαλύτερους κυκλοφοριακούς άξονες της Καλαμαριάς και αποραδικά στον αιγιαλό με ευτελείς και συχνά αυθαίρετες κατασκευές (εικ. 5). Στην πρώτη περίπτωση ο οδικός άξονας δρα δισπαστικά στη σχέση πόλης-θάλασσας αποτελώντας τεχνητό εμπόδιο στις κατοκώρυφες συνδέσεις μεταξύ τους. Στη δεύτερη περίπτωση οχλούσες χρήσεις αλλοιώνουν το φυσικό τοπίο και επιβαρύνουν σταδιακά το φυσικό περιβάλλον. Σ' αυτό δρα ενισχυτικά η ύπαρξη μαρίνας ελλιμενισμού σκαφών με αποτέλεσμα την ελεγχόμενη κίνηση κατά μήκος της παραλίας. Οι ιδιαίτερες ποιότητες και οι

δυναμικές του φυσικού τοπίου απαξιώνονται σε ένα πλαίσιο εγκατάλειψης και αστικής υποβάθμισης.

Τα αίτια της εγκατάλειψης σχετίζονται με το ιδιοκτησιακό καθεστώς στο οποίο υπόκειται η παραλία, τις σημειακές παρεμβάσεις κυρίως από ιδιωτικούς φορείς αλλά και τις απόπειρες εξαγωγής οικονομικού οφέλους εις βάρος του δημόσιου χαρακτήρα της παράκτιας ζώνης. Στη διάρκεια της ιστορίας της συχνά αποτέλεσε πεδίο διεκδικήσεων και αντιπαραθέσεων λόγω της συνύπαρξης ιδιωτικών και δημόσιων συμφερόντων. Από το 1972 η πλήρης κυριότητα του μεγαλύτερου μέρους της παραλιακής ζώνης ανήκει στον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ), ενώ διαχειρίζεται από τον Δήμο Καλαμαριάς από το 1984 με χρησιδάνειο και σήμερα από την Δημοτική Εμπορική Τουριστική Επιχείρηση Καλαμαριάς ΑΕ, ΟΤΑ (ΔΕΤΕΚ). Τοπικές οργανώσεις που είτε συνδέονται ιστορικά με την παραλία (Προσφυγικοί σύλλογοι), είτε δραστηριοποιούνται σε κάποιο τμήμα της (σύλλογοι ψαράδων) αποτελούν τους εμπλεκόμενους φορείς της παραλίας. Τέλος, σχηματίζονται επιτροπές κατοίκων με στόχο να συμβάλλουν στην προγραμματική διαδικασία σχεδιασμού της περιοχής διεκδικώντας το δημόσιο χαρακτήρα της.

2.2 Μελέτες ανάπλασης για τη διαχείριση του δημόσιου χώρου

Πολλές μελέτες ανάπλασης διεξήχθησαν αποσκοπώντας στην ανασύμβαση της παραλίας και την αξιολόγηση του φυσικού της πλούτου. Παρ' όλη αυτά, το αποτέλεσμα των μελετών διέφερε ανάλογα με την ερμηνεία της έννοιας της «αξιοποίησης», δηλαδή ανάλογα με τους χρήστες στους οποίους απευθυνόταν, τον τοπικό ή υπεριοτοπικό χαρακτήρα τους και τους τρόπους παρέμβασης που πρότειναν (π.χ. ανοικοδόμηση, πρόβλεψη πάρκων ή μη). Η πρόταση των ΕΤΑ (ανάδοχος του ΕΟΤ) για παράδειγμα προέβλεπε την ανέγερση συνεδριακού κέντρου, ξενοδοχείου, εμπορικού κέντρου, πολυτελών χώρων εστίασης, αθλητικών εγκαταστάσεων, χώρων πρασίνου και κοινόχρηστων χώρων (εικ. 6). «... προτείνεται να κατασκευαστεί στην παραλία ένα ακόμα πολυτελές εστιατόριο, περίπου 500τμ, ένα καφέ μπαρ στα ίδια τετραγωνικά μέτρα και ένα παρκινγκ 1.250τμ. Επίσης ένα διώροφο Εμπορικό και Ψυχαγωγικό Κέντρο, περίπου 2.400τμ, που θα αποτελείται από δέκα ισόγεια καταστήματα, 1.200τμ και χώρους που θα φιλοξενούν δρόσεις ψυχαγωγίας, όπως Internet Café,

bowling center, ηλεκτρονικά παιχνίδια . . . προτείνεται κατά μήκος της παραλίας της Αρετσούς η κατασκευή ενός συνεδριακού κέντρου δυναμικότητας 500 ατόμων και ενός ξενοδοχείου 5 αστέρων, δυναμικότητας 80 δωματίων». ⁴ Η κατασκευή θα αναθέτονταν σε ιδιώτη με παραχώρηση εκμετάλλευσης για 30 χρόνια.

Σε διαφορετικό πλαίσιο κινήθηκε η πρόταση του δήμου με μεγαλύτερη έμφαση στους κοινόχρηστους χώρους πρασίνου αλλά ήπια ανοικοδόμηση στο παραθαλάσσιο μέτωπο. Οι προτάσεις αυτές και άλλες που διενεργήθηκαν στα πλαίσια της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας «Θεσσαλονίκη 1997» είτε απορρίφθηκαν, είτε αναστάληκαν λόγω ανεπάρκειας συντονισμού και έλλειψης χρηματοδότησης. Τα σενάρια για την αξιοποίηση της παράκτιας ζώνης ποικίλουν και σήμερα ενώ δεν αποκλείεται η ένταξη της ζώνης σε προγράμματα μετακοινοτήσεων, αποκρατικοποιήσεων και συμβάσεων παραχώρησης της ακίνητης περιουσίας του Δημοσίου. ⁵

Η έννοια, λοιπόν, του δημόσιου χώρου και της αξιοποίησής του ερμηνεύεται ποικιλοτρόπως και συχνά δεν ταυτίζεται με την απόδοσή του στην κοινωνική ζωή της πόλης και στον χρήστη-επισκέπτη αλλά στον χρήστη-καταναλωτή. Το δημόσιο συμφέρον αλλά και η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος υποσκελίζεται προς όφελος επιχειρηματικών οικονομικών δραστηριοτήτων. Σε ένα τέτοιο σενάριο τίθεται η ίδια η σχέση της πόλης με τη θάλασσα αντιμετωπίζοντας τον κοινόχρηστο χώρο ως συνδετικό κρίκο και το πράσινο ως υπόλειμμα που συμπληρώνει τους οδομήτορες χώρους. Συμπερασματικά, καθίσταται επιζήμιο η διαχείριση του δημόσιου χώρου, όπως είναι αυτός της παράκτιας ζώνης, να ομοιοπαθεί από τη δημόσια επιρροή και να εξυπηρετεί εξ' ολοκλήρου ιδιωτικά συμφέροντα.

Συμπεράσματα

Στο παράδειγμα της παράκτιας ζώνης της Καλαμαριάς διαπιστώνονται σημαντικά προβλήματα διαλόγου μεταξύ πόλης και θάλασσας. Τα προβλήματα και οι ανεπάρκειες στη διαχείριση του δημόσιου χώρου σε ουσιαστική σχέση με το φυσικό στοιχείο αντανακλούν την ανάγκη ανάδειξης των πολλαπλών επιπέδων ανάγνωσης του χώρου: ο χώρος ως φυσικό περιβάλλον, τόπος ελεύθερης πρόσβασης και δράσης, ιστορική μνήμη, πεδίο αντιπαραθέσεων και τελικά ως αφηγηρία σχεδιασμού.

Οι ιστορικές μνήμες του χώρου είναι δυνατόν να συμβάλλουν στην ανάδυση ξεχασμένων ποιημάτων του, χωρίς όμως να υποκύπτουν στην παγίδα του ιστορικισμού. Η εμφανής ιστορική μνήμη υπενθυμίζει το λόγο ύπαρξης του διαμορφωμένου αστικού χώρου. Η ανάδειξη της ιστορίας ενός τόπου βοηθάει περισσότερο στην ανάγνωση του όχι μόνο από τον σχεδιαστή αλλά και από τον ίδιο τον επισκέπτη.

Το αξιολόγο κάθε φορά φυσικό στοιχείο πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπ' όψιν στη διαδικασία του προγραμματικού σχεδιασμού, με στόχο την προστασία και την ανάδειξή του. Αυτό πολλές φορές έρχεται σε αντίθεση με τα συμφέροντα που προκύπτουν και ειδικά στην Ελλάδα προσπερνάει ή ακόμα καταπατάται. Η αναζήτηση όμως και η πρόσβαση του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον καθώς και η ένταξη της αστικής, καθημερινής ζωής του μέσα σ' αυτό είναι από τους πιο σημαντικούς στόχους του σύγχρονου αστικού σχεδιασμού.

Η ενεργός συμμετοχή της κοινωνικής ζωής στο δημόσιο χώρο είναι από τα σημαντικότερα κριτήρια σχεδιασμού. Ο δημόσιος χώρος λαμβάνεται υπ' όψιν ως ελεύθερο πεδίο δράσης και επομένως η κοινωνική ζωή θα έπρεπε να εκτυλίσσεται με συνέχηση και χωρίς περιορισμούς. Αντιθέτως, αντικρουόμενες και παρόμοιες χρήσεις εμποδίζουν με οποιονδήποτε τρόπο αυτή τη δραστηριότητα και υποβαθμίζουν τις ποιότητες του δημόσιου χώρου, ανάλογα με τα επιμέρους συμφέροντα.

Ο δημόσιος χώρος και ιδιαίτερα όταν ενυπάρχει το φυσικό στοιχείο καταλήγει όμηρος διεκδικήσεων και αντιπαραθέσεων. Οι εμπλεκόμενοι φορείς, από διαφορετική οπτική γωνία ο καθένας, προσβλέπουν στην οικειοποίηση του χώρου και την αξιοποίησή του προς όφελός τους. Οι διεκδικήσεις αυτές μπορούν να οδηγήσουν στον κατακερματισμό του χώρου και των χρήσεών του. Παρόσο, ο ανοιχτός διάλογος με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον μπορεί να αποβεί αποτελεσματικός στον σχεδιασμό του δημόσιου χώρου.

Υποσημειώσεις

- 1 Νικηφορίδης, Cuomo & Ταράνη [2003, σ.125].
- 2 Γοσποδίνη [2007, σ. 127].
- 3 Eyck [1996].
- 4 Σοβιταλής [2003].
- 5 Παναγιωτίδης [2010].

Βιβλιογραφία

Ελληνικά

- Αναπτυξιακή Α.Ε. Ανατολικής Θεσσαλονίκης (2004). *Επιχειρησιακό Σχέδιο Αξιοποίησης Παραλιακής Ζώνης Αρετσούς (συναπτική έκθεση)*. Θεσσαλονίκη: Δήμος Καλαμαριάς.
- Γοσποδίνη, Α. (2007). Χωρικές Πολιτικές για το Σχεδιασμό, την Ανταγωνιστικότητα και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων. *Αειχώρος*, 6 (1), σσ.100-145.
- Γοσποδίνη, Α., & Μπεριάτος, Η. (Επιμ.). (2006). *Τα Νέα Αστικά Τοπία και η Ελληνική Πόλη*. Αθήνα: Κριτική.
- Δραγώνος, Π. (2010). Ο Ελαιώνας των Μεγάλων Αντιφάσεων. Ανασύρθηκε 13 Ιανουαρίου 2011, από το δικτυακό τόπο: <http://www.greekarchitects.gr/gr/home>
- Ευρωσύμβουλοι Α.Ε. (2003). *Master-plan για την Ανάπτυξη της Παραλιακής Ζώνης του Δήμου Καλαμαριάς*. Αθήνα: Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα.
- Ιωάννου, Β., & Σερράος, Κ. (2007). Το Παρόν και το Μέλλον του Ελληνικού Αστικού Τοπίου. *Αειχώρος*, 6 (1), σσ.86-99.
- Ιωαννίδου, Ε., & Rodriguez, J. [1998]. *Η Καλαμαριά στο Μεσοπόλεμο 1920-1940: πρόσφυγες, δημιουργώντας τη νέα πατρίδα*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Καπετάνιος, Α. (2010). Το «Ελληνικό» Πρόβλημα [B' μέρος]. Γιατί το Πάρκο «Προσγειώθηκε» στο Ελληνικό; Ανασύρθηκε 13 Ιανουαρίου 2011, από το δικτυακό τόπο: <http://www.greekarchitects.gr/gr/home>
- Μελανίτου, Α. (2007). Διπλή Ανάπλαση. Βοτανικός - Λ. Αλεξάνδρας. *Αρχιτέκτονες*, 63 (B), σσ.36-38.
- Νικηφορίδης, Π., Cuomo, Β., & Ταράνη, Π. (2003). Το Νερό ως Στοιχείο Διαμόρφωσης του Δημόσιου Χώρου στην Κοινωνία του Θεάματος. *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 37, σ. 125.
- Νικηφορίδης, Π., Cuomo, Β., & Ταράνη, Π. (2004). Παράλιες Ζώνες και Αστικά Συμβάντα. *Τεχνογράφημα*, 263, σ.5.
- Παγώνης, Θ. (2006). Ο Ελαιώνας σε Τροχιά Μεταμόρφωσης υπό την Επίδραση Νέων Δυναμικών. *Αρχιτέκτονες*, 55 (B), σσ.79-80.
- Παναγιωτίδης, Μ. (2009). Για την Ιστορία της Παραλίας. Ανασύρθηκε 13 Ιανουαρίου 2011, από το δικτυακό τόπο: <http://www.diexodos2000.gr/>
- Παναγιωτίδης, Μ. (2010). Πωλείται η Παραλία της Καλαμαριάς. Ανασύρθηκε 13 Ιανουαρίου 2011, από το δικτυακό τόπο: <http://www.e-dromos.gr/>
- Σοβιταλής, Φ. (2003). Ενέσεις από Μπετόν και στην Παραλία της Αρετσούς. *Μακεδονία της Κυριακής*, 12 Οκτ. σ.38-39.
- Χαστόγλου, Β. (1998). *Μετασχηματίζοντας την Πόλη: διεθνείς διαγωνισμοί αστικού σχεδιασμού για τη Θεσσαλονίκη*. Λονδίνο: Papadakis.
- Ξενόγλωσση**
- Gospodini, A. (2001). Urban Waterfront Redevelopment in Greek Cities. *A Framework for Redesigning Space*. *Cities*, 18 (5), σσ.285-295.
- Eyck A. (1996). *Between Sea and City: eight piers for Thessaloniki*. Amsterdam: NAI.
- Karachalis, N. & Kyriazopoulos, E. (2006). Greek Port Cities in Transition: regeneration strategies, waterfront development and the role of cultural and tourist resources. Ανασύρθηκε 13 Ιανουαρίου 2011, από το δικτυακό τόπο: <http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa06/papers/714.pdf>